

TARPTAUTINĖ TESTŲ KOMISIJA

Tarptautinis testų naudojimo reglamentas 2000 m. variantas

Tarptautinės testų komisijos (TTK) taryba priėmė Reglamentą 1999 m. birželio mėn. posėdyje Grace (Austrija).

Europos psichologų profesinių asociacijų federacijos Laikinoji testų ir testavimo darbo grupė Reglamentą taip pat patvirtino savo posėdyje 1999 m. Romoje.

Cituoti ar dauginti šį dokumentą leidžiama tik rašytiniu TTK sekretoriato sutikimu.

Versta iš: International Test Commission (ITC) Guidelines for Test Use.
© Copyright International Test Commission, 1999

International Test Commission (ITC) Guidelines for Test Use: Lithuanian Version.
Translation authorised by the Lithuanian Psychological Association
© Lietuvos psichologų asociacija, 2003
ISBN 9986-9357-6-8

© Copyright International Test Commission, 1999 © Vertimas, Lietuvos psichologų asociacija, 2003

TURINYS

PADĖKA.....5

ĮVADAS IR REGLAMENTO KŪRIMO PRIELAIDOS.....6
Tarptautinio reglamento reikalingumas.....6
Tikslas ir uždaviniai.....7
Reglamento kūrimas.....8

REGLAMENTAS.....11
Pagrindinis tikslas.....11
Reglamento taikymo sritys.....12
Kokiems asmenims skiriamas Reglamentas.....13
Konteksto veiksniai.....15
Žinios, supratimas ir įgūdžiai.....15

1. PRISIMTI ATSAKOMYBĘ UŽ ETIŠKĄ

TESTŲ NAUDOJIMĄ.....19
1.1. Veikti profesionaliai ir etiškai.....19
1.2. Būti kompetentingas naudoti testus.....19
1.3. Imtis atsakomybės už testų naudojimą.....20
1.4. Užtikrinti saugų testų medžiagos laikymą.....20
1.5. Garantuoti testo rezultatų konfidencialumą.....21

2. UŽSIIMTI TINKAMA TESTAVIMO PRAKTIKA.....22

2.1. Nustatyti galimą testavimo naudą įvertinimo procese.....22
2.2. Pasirinkti techniškai parengtus ir atitinkančius testavimo situaciją testus.....22
2.3. Tinkamai įvertinti testavimo nešališkumą.....23
2.4. Gerai pasirengti testavimo sesijai.....25
2.5. Tinkamai administruoti testus.....26
2.6. Rūpestingai skaičiuoti ir analizuoti testo rezultatus.....27

2.7. Tinkamai interpretuoti rezultatus.....	28
2.8. Aiškiai ir tiksliai pateikti testo rezultatus tiems, kurie gali juos gauti.....	29
2.9. Peržiūrėti testo ir jo naudojimo tinkamumą.....	30
LITERATŪRA.....	31
A PRIEDAS. TESTAVIMO POLITIKOS METMENŲ GAIRĖS...33	
B PRIEDAS. ŠALIŲ, DALYVAUJANČIŲ ATLIEKANT TESTAVIMĄ, SUTARČIŲ SUDARYMO GAIRĖS.....35	
C PRIEDAS. NAGRINĖTINI KLAUSIMAI, KAI RENGIAMASI TESTUOTI NEĮGALIUS AR TURINČIUS SUTRIKIMŲ ŽMONES.....38	

PADĖKA

Reglamentą TTK tarybai parengė profesorius Dave Bartram. Autorius dėkingas už paramą įgyvendinant šį projektą Iain Coyne ir šiems 1997 metų Dublino darbo grupės nariams, vertingai prisidėjusiems prie dabartinės Reglamento versijos kūrimo:

Ms Dusica Boben, Productivnost, SLOVĒNIJA;
Mr Eugene Burke, Britų psichologų sąjunga, ANGLIJA;
Dr Wayne Camara, Koledžų valdyba, JAV;
Mr Jean-Louis Chabot, ANOP, PRANCŪZIJA;
Mr Iain Coyne, Hull universitetas, ANGLIJA;
Dr Riet Dekker, Swets and Zeitlinger, OLANDIJA;
Dr Lorraine Eyde, JAV Personalo vadybos biuras, JAV;
Prof Rocio Fernandez-Ballesteros, EAPA, ISPANIJA;
Mr Ian Florance, NFER-NELSON, ANGLIJA;
Prof Cheryl Foxcroft, Pietų Afrikos testų komisija, PIETŲ AFRIKA;
Dr John Fremer, Koledžų valdyba, JAV;
Ms Kathia Glabeke, Psichodiagnostikos komisija, BELGIJA;
Prof Ron Hambleton, Masačusetso universitetas Amherste, JAV;
Dr Karin Havenga, Pietų Afrikos Testų komisija, PIETŲ AFRIKA;
Dr Jurgen Hogrefe, Hogrefe & Huber Verlagsgruppe, VOKIETIJA;
Mr Ralf Horn, Swets and Zeitlinger, VOKIETIJA;
Mr Leif Ter Laak, Saville & Holdsworth Ltd, ANGLIJA;
Dr Pat Lindley, Britų psichologų sąjunga, ANGLIJA;
Mr Reginal Lombard, Pietų Afrikos testų komisija, PIETŲ AFRIKA;
Prof Jose Muniz, Ispanijos psichologų asociacija, ISPANIJA;
Ms Gill Hyfield, Saville and Holdsworth Ltd, ANGLIJA;
Dr Torleiv Odland, Norsk Psykologforening, NORVEGIJA;
Ms Berit Sandler, Danijos psichologų asociacija, DANIJA;
Prof Francois Stoll, Šveicarijos psichologų federacija, ŠVEICARIJA.

Autorius taip pat dėkingas daugeliui asmenų ir organizacijų, pateikusiu savo atsiliepimus ir pasiūlymus per įvairias konsultacijas ir Reglamento pristatymus konferencijose.

Įvadas ir reglamento kūrimo prielaidos

Tarptautinio reglamento reikalingumas

Tarptautinės testų komisijos (TTK) projekto dėmesio centre – tinkamo testų naudojimo ir geriausios įvertinimo praktikos skatinimo gairės. Taigi darbas, kurį atliko TTK, remdama tinkamą testų adaptavimo praktiką (Hambleton, 1994; Van de Vivjer, F. & Hambleton, R., 1996), yra svarbus žingsnis, siekiant užtikrinti testų, pritaikytų skirtingoms kultūroms ir kalboms, kokybę. TTK taryba posėdyje Atėnuose 1995 metais pateikė pasiūlymą išplėsti Reglamentą ir ištraukti iš jų nešališko ir etiško testų naudojimo klausimus. Remiantis šiuo reglamentu gali būti kuriami mokymo standartai ir apibrėžiama testuotojų kompetencija.

Yra keletas paaškinimų, kodėl reikia Tarptautinio testų naudojimo reglamento.

- Šalys labai skirtingai kontroliuoja, jei apskritai tai daro, testų naudojimą ir testavimo padarinius testuojamiesiems. Vienos nacionalinės profesinės sajungos turi įstatymus, reglamentuojančius psichologų registraciją, kitos – tokius įstatymus neturi. Tarptautiniu mastu priimtas reglamentas suteiktų nacionalinėms psichologų asociacijoms ir kitoms profesinėms sajungoms bei organizacijoms tam tikrą paramą kuriant standartus savo šalyse, kai standartams trūksta baigtumo arba standartų apskritai nėra.
- Įvairiose šalyse labai skiriasi testų naudojimo modelis, aprašantis teisę įsigyti ar naudoti testų medžiagą. Kai kuriose šalyse testai prieinami tik psichologams, kitose – naudotojams, kuriuos registruoja formaliai patvirtinti nacionaliniai testų platintojai, o dar kitose – testų naudotojai gali laisvai, be jokių ribojimų įsigyti medžiagą iš tiekėjų savo šalyje ar tiesiai iš tiekėjų užsienyje.
- Daug gerai žinomų metodikų pasirodė internte, pažeidžiant autorių

teisę, nepranešus testo autoriams ar leidėjams ir neatsižvelgus į testo apsaugos problemas.

- Padidėjęs tarptautinis darbo jėgos mobilumas padidino poreikį naudoti testus, kai kitų šalių asmenys prašo priimti į darbą. Dažnai testavimas atliekamas vienoje šalyje potencialaus darbdavio, esančio kitoje šalyje, užsakymu.
- Verslo ir švietimo sistemoje nuotoliniam įvertinimui JAV ir Jungtinėje Karalystėje pradėtas naudoti internetas. Tai kelia labai daug problemų, susijusių su testavimo administravimo ir kontrolės standartais, taip pat su testų apsauga.

Tikslas ir uždaviniai

Ilgalaikis šio projekto tikslas – parengti gairių, nusakančių testuotojų kompetenciją (žinias, įgūdžius, gebėjimus ir kitas asmenines savybes), rinkinį. Testuotojų kompetencija yra apibrėžta testavimo atlikimą įvertinančiais kriterijais. Tokie kriterijai suteikia pagrindą kurti kompetencijos specifikacijas, parodančias, ko tikimasi iš asmens, siekiančio testuotojo kvalifikacijos. Šios kompetencijos specifikacijos turi aprėpti toliau išvardytas sritis:

- profesiniai ir etiniai testavimo standartai;
- testuojamoho ir kitų įtrauktų į testavimą asmenų teisės;
- alternatyvių testų įvertinimas ir pasirinkimas;
- testo administravimas, rezultatų skaičiavimas ir interpretavimas;
- išvadų rašymas ir grįztamasis ryšys.

Kadangi Reglamentas yra tiesiogiai susijęs su testų naudojimu, jis svarbus ir:

- testų konstravimo standartams;
- naudotojo dokumentacijos standartams (pavyzdžiui, techniniams ir naudotojo vadovams);
- standartams, reguliuojantiems testų platinimą ir prieinamumą bei informaciją apie testus.

Šis reglamentas yra įvairių šalių psichologinio ir pedagoginio testavimo specialistų (psichologų, psichometrikų, testų leidėjų ir kūrėjų) darbo rezultatas. Šiuo dokumentu nesistengiama sukurti naują reglamentą, Jame sujungti bendri dalykai, kurie jau yra naudojamuose reglamentuose, praktikos kodeksuose, standartuose ir kituose dokumentuose, siekiant sukurti vienodą struktūrą, kad šie bendri dalykai būtų suprantami ir naudojami.

Reglamento kūrimas

Reglamentas turėtų būti etalonas, su kuriuo, siekiant išsamumo ir tarpautinio bendrumo, gali būti lyginami vietiniai standartai. Naudojantis Reglamentu, kaip etalonu ar pagrindu kurti vietinius dokumentus (pavyzdžiu i, standartus, praktikos kodeksus, formulutes apie testuojamojos teises), bus išlaikomas palyginti geras dokumentų suderinamumas, nepaisant nacionalinių skirtybių.

Reglamento kūrimas prasidėjo medžiagos apie įvairių šalių testų standartus, praktikos kodeksus, testų naudojimą ir t. t. rinkimu¹. Remtasi įvairiais šaltiniais, tačiau kuriant Reglamentą ypač daug įtakos turėjo šie dokumentai:

- Australijos psichologų sąjunga (APS). *Testų naudojimo reglamento papildymas* (Kendal ir kiti, 1997).
- Britų psichologų sąjunga (BPS). *A lygio ir B lygio standartai profesiniams testams naudoti* (Bartram, 1995, 1996).
- Amerikos pedagoginių tyrimų asociacija (AERA), Amerikos psichologų asociacija (APA) ir Nacionalinė pedagoginių matavimų taryba (NCME). *Pedagoginių ir psichologinių matavimų standartai* (1985).

¹ Norint gauti visą medžiagos, kuri turėjo įtakos šiam procesui, sąrašą reikėtų kreiptis į autorius.

- Amerikos konsultavimo ir raidos asociacija (AACD). *Standartizuotų testų naudotojų atsakomybė* (Schafer, W. D., 1992).
- Kanados psichologų asociacija (CPA). *Pedagoginio ir psichologinio testavimo reglamentas* (1985).

Australijos psichologų sąjungos dokumentas vertingas tuo, kad Jame buvo sujungta daug dalykų iš BPS ir amerikiečių publikacijų, taip pat buvo naudinga remtis ir Pietų Afrikos nacionalinio psichologinių tyrimų instituto publikacijomis bei įvairių leidėjų nurodymais testų naudotojams. Daug dalykų perimta iš Testavimo praktikų jungtinio komiteto (JCTP) Testų naudotojų kvalifikacijų darbo grupės (TUQWG) orginalaus darbo, kuriame tinkamas testo naudojimas grindžiamas duomenų analize (pvz., Eyde ir kiti, 1988, 1993; Moreland ir kiti, 1995), ir JCTP darbo rengiant Nešališko testų naudojimo pedagogikoje kodeksą (JCTP, 1988; Fremer, Diamond & Camara, 1989).

Analizuojant pirminius šaltinius visi teiginiai buvo kategorizuoti į keturiolika pagrindinių pavadinimų. Jei tiko, paskiri įvairių šaltinių teiginiai buvo įrašomi apibendrinus jų prasmę. Teiginiai taip pat buvo modifikuojami suteikiant jiems tokią formą, kuri leistų nusakyti bendrą pradžią (pavyzdžiui, „kompetentingas testuotojas turi...“ arba „kompetentingas testuotojas gali...“).

Pirminis keturiolikos dalių dokumentas tapo medžiaga tarptautinei darbo grupei, 1997 m. liepą susirinkusiai Dubline. TTK darbo grupės tikslas buvo apsvarstyti ir kritiškai įvertinti visus šio pradinio dokumento aspektus ir parengti reglamento metmenis, turinčius tarptautinį įvertinimą ir pripažinimą. Darbo grupė detaliai išnagrinėjo pradinį dokumentą, buvo išsakyta pastabų dėl jo formos, sandaros ir turinio. Dokumentas buvo iš esmės peržiūrėtas (2.0 versija) ir išsiųstas visiems, galėjusiems pateikti komentarų. Po to parengtas naujo konsultacinio dokumento projektas (3.1 versija), apėmęs visus komentarus ir siūlymus, pateiktus 2.0 versijai.

Konsultacinių dokumento 3.1 versija, turinti struktūruotą atsakymų formą, išsiuntinėta svarbiausiemis asmenims ir organizacijoms tikintis jų komentarų. Išsiusta 200 dokumento egzempliorių. Gauti 28 išsamūs atsakymai, išskaitant grupių atsakymus iš APA, BPS ir keleto kitų profesionalių Europos asociacijų. 1998 m. vasarą, atsižvelgiant į šiuos komentarus, Reglamentas buvo pataisytas ir du šimtai 4.1 versijos egzempliorių vėl išsiusti tolesniams konsultavimuisi. Antrame konsultacijų ture gauta aštuoniolika oficialių atsakymų. Be to, daugelis konsultacinių dokumentų gavėjų svarbius neformalius komentarus pateikė elektroniniu paštu arba susitikimuose.

Kuriant dabartinę Reglamento versiją (versija 2000) stengtasi atsižvelgti į visus gautus atsakymus. Jie visi, be išimčių, buvo konstruktyvūs ir naudingi².

Reglamentą reikėtų suprasti kaip paremiamajį, o ne draudžiamajį dokumentą. Svarbu įsitikinti, kad jis apima universalius tinkamo testo naudojimo principus ir nesiekia suvienodinti teisinių skirtumų, egzistuojančių atskirų šalių praktikoje ar įvairiose taikymo srityse.

Remiantis siūloma struktūra skiriami trys pagrindiniai kompetencijos aspektai:

1. Profesiniai ir etiniai praktikos standartai, turintys įtakos testavimo būdui, ir būdui, kuriuo testuotojai sąveikauja su kitais šio proceso subjektais.
2. Žinios, supratimas ir įgūdžiai, susiję su testavimo procesu: tai, ką testuotojas turi gebeti.
3. Žinios ir supratimas, kas turi įtakos testavimo procesui ir jį palaiko.

² Išsami ataskaita apie pirmojo konsultavimosi rezultatus pateikta TTK tarybai 1998 m. rugpjūčio mėn. posėdyje. Antrųjų konsultacijų ataskaita kartu su Reglamento 5.0 versija įteikta TTK tarybai 1999 m. birželį. 2000 metų versijoje yra keletas nežymių Reglamento 5.0 versijos leidybinių pakeitimų.

Šie trys skirtingi komponentai praktikoje susipyne. Reglamentas pradedamas pagrindinio tikslų įvardijimu, kurį galima apibūdinti kaip „misijos suformulavimas“ testuotojams ir kuris suteikia atspirties tašką kurti reglamentą. Kiekviena Reglamento dalis apibrėžia kurį nors testuotojo kompetencijos aspektą ir parodo jo atitiktį pagrindiniams tikslui.

Kartu su pagrindiniu tikslu formuluojamos Reglamento taikymo ribos: nusakoma, kam Reglamentas skiriama, kokios įvertinimo formos ir koks įvertinimo kontekstas.

Ši dokumentą sudaro:

1. Reglamento pagrindinio tikslų ir jo taikymo ribų formuliuotės.
2. Testuotojo kompetencijos specifikacija, siejant ją su etišku testo naujimu.
3. Testuotojo kompetencijos specifikacija, siejant ją su tinkama testų naudojimo praktika.

REGLAMENTAS

Pagrindinis tikslas

Kompetentingas testuotojas naudos testus tinkamai, profesionaliai ir etiškai, atsižvelgdamas į testavime dalyvaujančių poreikius ir teises, testavimo priežastis ir į platesnį testavimo kontekstą.

Tai bus pasiekta užtikrinus, kad testuotojas turi reikiama kompetenciją atlikti testavimą, žinių ir supratimą apie testus, jų naudojimą bei apie tai, kas turi įtakos testavimo procesui ir jį palaiko.

Reglamento taikymo sritys

Pateikti tikslų testo ar testavimo, kaip proceso, apibrėžimą nelengva, nes greičiausiai teks atmesti vienas ar kitas procedūras, ištrauktinas iš apibrėžimą, ir palikti tas, kurios turėtų būti atmestos. Apibrėžiant Reglamento tikslą sąvokos „testas“ ir „testavimas“ turi būti interpretuojamos plačiaja prasme. Nėra svarbu, ar įvertinimo procedūra pavadinta „testu“. Šis reglamentas gali būti taikomas daugeliui įvertinimo metodikų, nepavadintų „testais“, ar siekiančių išvengti įvardijimo „testas“. Atsisakius pateikti vieną apibrėžimą, toliau pateikiamomis formuliuotėmis siekiama apibrėžti galimas Reglamento taikymo sritis.

- Testavimas apima įvairias procedūras, naudojamas atliekant psichologinę, profesinę ir pedagoginę įvertinimą.
- Testavimas gali apimti ir normalaus, ir anomalaus ar disfunkcinio elgesio matavimo procedūras.
- Testavimo procedūros yra sumanytos taip, kad testas būtų administruojamas rūpestingai kontroliuojamomis ar standartizuotomis sąlygomis, kai naudojami sisteminio rezultatų vertinimo protokolai.
- Šios procedūros apima atlikimo matavimus ir išvadų darymą remiantis elgesio pavyzdžiais.
- Apimamos ir procedūros, pasibaigiančios kokybine žmonių klasifikacija ar rangavimu (pavyzdžiui, kai vartojamas asmenybės tipo terminas).

Kiekviena procedūra, naudota atlikti testavimą prieš tai paminėta prasme, turi būti suprantama kaip testas, neatsižvelgiant į jos administravimo būdą ir į tai, jos autorius profesionalas ar ne; nesvarbu, reikalaujama atsakyti į klausimus ar atlikti tam tikrus veiksmus (pavyzdžiui, veiklos bandymus, psichomotorinius stebėjimo testus).

Testas turi būti pagrįstas patikimumą ir validumą patvirtinančiais įrodymais. Įrodymai turi pagrįsti išvadas, kurios daromos remiantis testo rezultatais. Šie įrodymai turi būti prieinami testuotojui ir tinkami atlikti nepriklausomą tyrimą ir įvertinimą. Kai svarbūs pagrindimo įrodymai pateikti sunkiai prieinamose techninėse ataskaitose, testo platintojas turi pateikti išsamią jų apžvalgą.

Čia pateiktas testų naudojimo Reglamentas taikytinas visoms procedūroms, nesvarbu, jos pavadintos „psichologiniai testai“ ar „pedagoginiai testai“, taip pat nesvarbu, kartu su jomis pateikti techniniai duomenys ar nepateikti.

Daugelis Reglamento reikalavimų taikytini ir kitoms įvertinimo procedūroms, esančioms už „testų“ ribų. Jie gali būti svarbūs kiekvienai įvertinimo procedūrai, naudojamai situacijoms, kai ketinimas įvertinti žmogų yra reikšmingas, o neteisingai panaudojus procedūrą gali būti padaryta asmeninė žala ar sukeltas psichologinis distresas (pavyzdžiui, naudojant interviu darbuotojų atrankai, atliekant darbo veiklos ar diagnostinėj specialiųjų mokymosi poreikių įvertinimą).

Reglamentas netaikomas medžiagai, kuri turi išorinį panašumą su testais, bet kurią visi dalyviai pripažįsta kaip naudotiną tik pramogos ar pasilinksmimo tikslais (pavyzdžiui, gyvenimo stiliaus inventarijai žurnaluose ar laikraščiuose).

Kokiems asmenims skiriamas Reglamentas

Reglamentas skiriamas naudojantiems testus profesionalioje praktikoje. Taigi jis pirmiausiai skirtas:

- įsigijusiems testų medžiagą ir jos savininkams;
- asmenims, atsakingiems už testų atranką ir nustatantiems, kur testas bus naudojamas;

- administruojantiems testus, skaičiuojantiems ir interpretuojantiems rezultatus asmenims;
- tiems, kurie remdamiesi testo rezultatais teikia patarimus (pavyzdžiui, naujokų konsultantams, pedagoginiams ar karjeros konsultantams, mokymo grupių vadovams, įpėdinystės planuotojams);
- asmenims, susijusiems su testų rezultatų pateikimu ir grįztamosios informacijos suteikimu testuotiems asmenims.

Reglamentas tinkamas ir kitiems prieš tai minėtiems subjektams, susijusiems su testų naudojimu. Tai:

- testų kūrėjai;
- testų platintojai;
- asmenys, įtraukti į testuotojų mokymą;
- testuojamieji ir kiti su jais susiję asmenys (pavyzdžiui, tėvai, su tuoktiniai, partneriai);
- profesinės organizacijos ir kitos asociacijos, suinteresuotos naudoti psichologinį ar pedagoginį testavimą;
- politikos strategai ir įstatymų leidėjai.

Nors Reglamentas skiriamas pirmiausiai profesinei praktikai, dauguma Jame aprašytų tinkamos testų naudojimo praktikos aspektų tiks ir naudojantiesiems testus tik mokslinio tyrimo tikslais.

Reglamente neaptariama visų įvertinimo technikos tipų (pavyzdžiui, nestruktūruoto ar pusiau struktūruoto interviu, grupės veiklos įvertinimo) ar kiekvienos situacijos, kai atliekamas įvertinimas (pavyzdžiui, įdarbinimo centruose). Vis dėlto didžioji Reglamento dalis labiau taikytina ne tik įvertinimo situacijoms, bet ir bendresniems tikslams nei tiesioginis psichologinis ar pedagoginis testavimas (pavyzdžiui, įvertinimo centrų naudojimas įdarbinant ar darbuotojų atrankai; pusiau struktūruoti ir struktūruoti interviu; įvertinimas atrankos, vadovavimo ar konsultavimo karjerai tikslu).

Konteksto veiksniai

Reglamentas taikytinas tarptautiniu mastu. Juo galima remtis kuriant vietinius standartus, priderinant juos prie vietas sąlygų. Reglamente pripažištama, kad yra daug veiksnų, turinčių įtakos standartus naudoti ir praktiškai realizuoti. Šie konteksto veiksniai turi būti aptarti vienos lygiu, interpretuojant Reglamentą ir nustatant, ką jie gali reikšti konkrečiai praktikai ir tam tikroje aplinkoje.

Keičiant Reglamentą konkrečiais standartais, reikia atsižvelgti į šiuos veiksnius:

- aplinkos, kurioje atliekamas įvertinimas, socialines, politines, institucines, kalbines ir kultūrines skirtybes;
- šalies, kurioje testuojama, įstatymus;
- profesionalių psichologų sąjungų ir asociacijų patvirtintus jau esamus nacionalinius reglamentus ir standartus;
- individualaus ar grupinio testavimo skirtybes;
- skirtybes, susijusias su aplinka, kurioje testuojama (mokymo įstaiga, klinika, darbo aplinka ar kita);
- kas yra pirmieji testo rezultatų gavėjai (pavyzdžiui, testuojamieji, jų tėvai ar globėjai, testo tobulintojas, darbdavys ar trečioji šalis);
- skirtybes, susijusias su testo rezultatų panaudojimu (pavyzdžiui, priimti sprendimus, tikrinti tinkamumą, aprūpinti informacija vadovus ar konsultantus);
- galimybę patikrinti interpretacijos tikslumą pagal paskesnę informaciją ir prieikus interpretaciją koreguoti.

Žinios, supratimas ir įgūdžiai

Testuotojo kompetencija grindžiama žiniomis, supratimu ir įgūdžiais. Kompetencijos turinys ir detalumo lygis skiriasi tam tikrose šalyse ir taikymo srityse ir nuo jo priklauso galimybė naudoti testą.

© Copyright International Test Commission, 1999

© Vertimas, Lietuvos psichologų asociacija, 2003

Visa tai Reglamente nėra išsamiai aprašoma. Tačiau taikant nurodymus konkrečioms situacijoms, reikiamos žinios, gebėjimai ir mokėjimai bei kitos asmeninės savybės turės būti įvardytos. Šis įvardijimas yra dalis kontekstualizacijos, kurios metu apibendrintas Reglamentas performuojamas į konkrečius standartus. Pagrindinės žinių, supratimo ir įgūdžių aprašymo sritys turi aprėpti tokius toliau išvardytus dalykus.

Svarbios konstatuojamosios žinios

Tai yra:

- pagrindinių psichometriinių principų, procedūrų ir testų reikalavimų (pavyzdžiui, patikimumo, validumo, standartizavimo) žinojimas;
- pakankamos žinios apie testus ir matavimus, teikiančios galimybę tinkamai suprasti testo rezultatus;
- žinios ir supratimas apie svarbias gebėjimų, asmenybės ir kitų psichologinių konstruktų teorijas bei modelius ir psichopatologiją, kai tai būtina tinkamai pasirinkti testus ir interpretuoti testų rezultatus;
- žinios apie svarbius testuotojo praktikai testus ir testų platintojus.

Instrumentinės žinios ir įgūdžiai

Tai yra:

- žinios ir gebėjimai, susiję su konkrečiomis įvertinimo procedūromis ar instrumentais, tarp jų ir su kompiuterinių įvertinimo procedūrų naudojimu;
- specialios žinios ir praktikos įgūdžiai, kai naudojami testuotojo įvertinimo instrumentų rinkinį sudarantys testai;
- žinios ir supratimas apie konstruktą ar konstruktus, kuriais grindžiami testo balai, kai remiantis testo rezultatais svarbu padaryti validžias išvadas.

Reglamentas apima:

Asmeniniai, su užduotimi susiję įgūdžiai

Tai yra:

- tinkamas testo administravimas, išvadų rašymas ir grįžtamojo ryšio suteikimas testuojamiesiems ir kitiems klientams;
- pakankami komunikavimo žodžiu ir raštu įgūdžiai, reikalingi parengti testuojamajį testavimui, pateikti testo rezultatus ir bendrauti su reikšmingais kitalis asmenimis (pavyzdžiui, tėvais ar organizacijos politikos kūrėjais);
- pakankami tarpasmeniniai įgūdžiai, reikalingi tinkamai parengti testuojamuosius, administruoti testus ir supažindinti su testo rezultatais.

Konteksto žinojimas ir įgūdžiai

Tai yra:

- žinojimas, kada naudotini testai, o kada – ne;
- žinojimas, kaip naudoti testavimą kartu su kitais, mažiau formaliais įvertinimo komponentais (pavyzdžiui, biografiniais duomenimis, nestruktūruotu interviu, rekomendacijomis ir kita);
- dabartinių profesinių, teisinių ir etinių dalykų, susijusių su testų naujimu ir praktine to naudojimo reikšme, žinojimas.

Užduoties administravimo įgūdžiai

Tai yra:

- vadovavimo veiksmų sistemos žinojimas ir tinkamas testų bei gautų duomenų naudojimo grįžtamojo ryšio suteikimas, išvadų rašymas ir saugojimas, testo medžiagos saugojimo praktika bei prisiimta atsakomybė už testo medžiagą ir testų duomenis;
- socialinio, kultūrinio ir politinio konteksto, kuriame testas yra naujamas, žinojimas ir supratimas, kokiai šie veiksnių gali turėti įtaka testo rezultatams, jų interpretacijai ir interpretacijos paskirčiai.

Netikėtumų valdymo įgūdžiai

Tai yra žinojimas, kaip elgtis:

- susidūrus su problema, sunkumais ir tada, kai nesilaikoma įprastos tvarkos;
- kai testavimo metu testuojamasis klausinėja ir t. t.;
- situacijomis, kai yra galimybė neteisingai naudoti testą ar klaidingai interpretuoti testo rezultatus.

1. Prisiimti atsakomybę už etišką testų naudojimą

Kompetentingas testų naudotojas turi:

1.1. Veikti profesionaliai ir etiškai

- 1.1.1. Nusistatyti ir laikytis profesinių ir etikos standartų.
- 1.1.2. Turėti darbinę supratimą apie dabartines profesines ir etikos problemas bei apie testų naudojimo tam tikroje taikymo srityje polemiką.
- 1.1.3. Vykdysti aiškiai apibrėžtą testavimo ir testų naudojimo politiką³.
- 1.1.4. Užtikrinti, kad žmonės, kurie dirba testų naudotojams ar kartu su jais, tvirtai laikytuši tinkamų profesinių ir etikos standartų.
- 1.1.5. Vadovauti komunikavimui atsižvelgiant į testuojamą ir kitų svarbių subjektų jautrumą.
- 1.1.6. Pozityviai ir apgalvotai pristatyti testus ir testavimą žiniasklaidai ir per žiniasklaidos priemones.
- 1.1.7. Vengti situacijų, kai pats gali būti ar atrodo, kad galėtų būti, suinteresuotas vertinimo rezultatais, arba kai vertinimas gali pakenkti jo santykiams su klientu.

1.2. Būti kompetentingas naudoti testus

- 1.2.1. Dirbti vadovaujantis moksliniais principais ir realia patirtimi.
- 1.2.2. Nusistatyti aukštus asmeninius kompetencijos standartus ir ju laikytis.
- 1.2.3. Žinoti savo kompetencijos galimybes ir dirbti pagal ją.
- 1.2.4. Neatsilikti nuo svarbių pokyčių ir pažangos, susijusios su naujajamais testais ir su testų raida, taip pat domėtis įstatymų leidybos ir politikos pokyčiais, galinčiais turėti įtakos testams ir juos naudoti.

³ Politikos metmenų pavyzdys teikiamas A priede.

1.3. Imtis atsakomybės už testų naudojimą

- 1.3.1. Siūlyti tik tas testavimo paslaugas ir naudoti tik tuos testus, kuriems pakanka kvalifikacijos.
- 1.3.2. Prisiimti atsakomybę už testų pasirinkimą ir pateiktas rekomendacijas.
- 1.3.3. Testavimo dalyviams suteikti aiškią ir adekvacią informaciją apie etikos principus ir teisinę sistemą, reguliuojančią psichologinį testavimą.
- 1.3.4. Užtikrinti, kad testuojamojos ir testuotojos sutarties pobūdis būtų aiškus ir suprantamas⁴.
- 1.3.5. Būti pasirengęs susidurti su netikėtais testo naudojimo padariniais.
- 1.3.6. Stengtis nepakenkti ir nesukelti distreso tiems, kurie dalyvauja atliekant testavimą.

1.4. Užtikrinti saugų testo medžiagos laikymą

- 1.4.1. Užtikrinti saugų testo medžiagos laikymą ir kontroliuoti priėjimą prie jos.
- 1.4.2. Gerbti autorių teisių įstatymą ir visus su testu susijusius susitarimus, pavyzdžiui, draudžiama kopijuoti ar perduoti testo medžiagą elektronine ar kitokia forma kitiems žmonėms, nesvarbu, jie kvalifikuoti ar ne.
- 1.4.3. Apsaugoti testo integralumą ir netreniruoti asmenų su realaus testo ar kitokia praktine medžiaga, kas galėtų turėti įtakos atlirkti testą.
- 1.4.4. Užtikrinti, kad testavimo technika nebūtų viešinama ir dėl to nebūtų pakenkta jos naudingumui.

⁴ Testuojamojos ir testuotojos sutarties pavyzdys teikiamas B priede.

1.5. Garantuoti testo rezultatų konfencialumą

- 1.5.1. Konkrečiai nustatyti, kam gali būti prieinami testo rezultatai, ir apibrėžti konfencialumo lygius.
- 1.5.2. Paaiškinti konfencialumo lygius asmenims prieš juos testuojant.
- 1.5.3. Leisti susipažinti su testo rezultatais tik tiems asmenims, kurie turi teisę žinoti.
- 1.5.4. Gauti reikiama sutikimą prieš pateikiant rezultatus kitiems.
- 1.5.5. Saugoti bylos duomenis taip, kad juos galėtų gauti tik tie, kurie turi teisę.
- 1.5.6. Aiškiai nustatyti duomenų laikymo bylose trukmę.
- 1.5.7. Panaikinti vardus ir kitus asmenų identifikuojančius duomenis iš tų duomenų bazių, kurios yra archyvuojamos, naudojamos mokslinio tyrimo, normų sudarymo ar kitais statistiniais tikslais.

2. Užsiimti tinkama testavimo praktika

2.1. Nustatyti galimą testavimo naudą įvertinimo procese

Kompetentingas testų naudotojas:

- 2.1.1. Pateiks argumentuotą testų naudojimo pagrindimą.
- 2.1.2. Užtikrins, kad būtų nuodugniai išanalizuoti kliento poreikiai, kreipimosi priežastys, diagnostinės kategorijos, sąlygos ar darbas, dėl kurių bus atliekamas įvertinimas.
- 2.1.3. Nustatys, kad žinojimas, įgūdžiai, gebėjimai, savybės ar kitos charakteristikos, kurias ketinama matuoti testu, yra relevantiniai elgesio koreliatai tuo kontekstu, apie kurį daromos išvados.
- 2.1.4. Ieškos kitų papildomų informacijos šaltinių.
- 2.1.5. Įvertins testo naudojimo pranašumus ir trūkumus, palyginti su kita informacijos šaltiniai.
- 2.1.6. Užtikrins, kad būtų panaudoti visi įmanomi papildomi informacijos šaltiniai.

2.2. Pasirinkti techniškai parengtus ir atitinkančius testavimo situaciją testus

Kompetentingas testų naudotojas:

- 2.2.1. Prieš pasirinkdamas testą išanalizuos dabartinę informaciją apie potencialiai tinkamą testų grupę (pavyzdžiu, iš pavyzdinių testų rinkinių, nepriklausomu apžvalgų ar ekspertų patarimų).
- 2.2.2. Nustatys, ar testų techninė ir naudotojo dokumentacija (vadovas) suteikia pakankamai informacijos, leidžiančios įvertinti:
 - a) testo taikymo sritis, galimybes ir testo turinio reprezentatyvumą, standartizacijos imčių tinkamumą, turinio sudėtinumą ir t. t.;
 - b) matavimų relevantinėse populiacijose tikslumą ir patikimumą;

- c) validumą, nustatyta atitinkamoms populiacijoms, ir tinkamumą pasirinktai taikymo sričiai;
 - d) sisteminių klaidų išvengimą, kai testas taikomas kitoms testuojamujų grupėmis;
 - e) testo priimtinumą tiems, kurie jį naudoja, suvoktą teisinių ir relevantiškumą;
 - f) praktiškumą, iškaitant atliki testavimą reikalingą laiką, sąnaudas ir finansinius reikalus.
- 2.2.3. Vengs naudoti testus, kurių techninė dokumentacija yra nadekvati ar neaiški.
- 2.2.4. Naudos testus tik tiems tikslams, kuriems pasiekti pakanka duomenų apie tokio naudojimo validumą.
- 2.2.5. Vengs vertinti testą remdamasis vien išorine verte, testo naujųjų pasisakymais ar rekomendacijomis tų, kurie turi asmeninių komercinių interesų.
- 2.2.6. Atsilieps į turinčių teisę ir suinteresuotų šalių prašymus (pavyzdžiui, testuojamujų tėvų, administracijos) ir suteiks pakankamai informacijos, padedančios suprasti, kodėl toks testas buvo pasirinktas.

2.3. Tinkamai įvertinti testavimo nešališkumą

Taikydamas testus skirtingų grupių (pavyzdžiui, skirtinės lyties, kultūros, išsilavinimo, etninės kilmės ar amžiaus) asmenims kompetentingas testuotojas padarys viską, kad užtikrintų:

- 2.3.1. Testų nešališkumą ir jų tinkamumą įvairiomis testuojamujų grupėmis.
- 2.3.2. Vertinimo konstruktų prasmingumą kiekvienai reprezentuojamai grupei.
- 2.3.3. Įrodymų apie galimas testuojamų grupių skirtybes pateikimą.
- 2.3.4. Diferencinio užduoties funkcionavimo (angl. DIF) pagrindimo pateikimą, kai tai yra svarbu.

- 2.3.5. Validų testo naudojimą skirtingoms grupėms.
- 2.3.6. Pagrindiniam tikslui nereikšmingų skirtybių tarp grupių (pavyzdžiui, atsakymo motyvacijos ar skaitymo gebėjimų skirtybių) efekto sumažinimą.
- 2.3.7. Reglamento apibrėžto nešališko testų naudojimo interpretavimą atsižvelgiant į vietos politiką ir įstatymų leidybą⁵.

Kai testuojama daugiau nei viena kalba (vienoje šalyje ar keliose šalyse⁶), kompetentingas testų naudotojas padarys viską įsitikinti, kad:

- 2.3.8. Kiekvienos kalbos ar dialektu versija buvo sukurta naudojant griežtą metodologiją, atitinkančią geriausios patirties reikalavimus.
- 2.3.9. Testo autoriai yra jautrūs turinio, kultūros ir kalbos problemoms.
- 2.3.10. Testo administratoriai gali laisvai bendrauti ta kalba, kuria bus testuojama.
- 2.3.11. Testuoamojo kalbos, kuria bus administruojamas testas, mokėjimo lygis yra nustatomas sistemingai ir testas administruojamas naudojant tinkamą kalbos versiją arba, jei tinką, atliekamas dvikalbis vertinimas.

Kai testai taikomi neįgaliems asmenims, kompetentingas testuotojas padarys viską, siekdamas užtikrinti, kad:

- 2.3.12. Relevantiniai ekspertai suteiktų konsultacijų apie įvairius galimus neįgaliųjų testavimo padarinius.
- 2.3.13. Potencialūs testuojamieji būtų konsultuojami ir atsižvelgiama į jų poreikius ir pageidavimus.

⁵ Šioje dalyje Reglamentas sutelkia dėmesį į tai, kas yra „tinkama praktika“. Vis dėlto daugelyje šalių naudojantieji testus privalo atsižvelgti į nacionalinius įstatymus (pvz., Neigalių amerikiečių aktą, 1990, JAV, ar Rasinių santykų aktą, 1976, Jungtinė Karalystė).

⁶ Reglamente kalbama ne tik apie skirtingas nacionalines kalbas ir dialektus, bet ir apie specialias komunikacijos formas, pavyzdžiui, ženklių.

- 2.3.14. Būtų adekvačiai pasirengta testuoti žmones, turinčius klausos, regos ar motorikos sutrikimų ar kitą negalią (pavyzdžiui, motyvinių sutrikimų, disleksiją).
- 2.3.15. Būtų apsvarstyta alternatyvių vertinimo procedūrų (pavyzdžiui, kitų tinkamiesnių testų ar alternatyvių struktūrinių vertinimo formų) naudojimas, teikiant pirmenybę joms, o ne testų modifikacijoms.
- 2.3.16. Kreiptasi patarimo į profesionalus, jei modifikacijos laipsnis, kurio reikia testuoti asmenis, turinčius negalią, neatitinka testuotojo patirties.
- 2.3.17. Kai būtinės modifikacijos, jos atitiktų negalią ir būtų tokios, kad jų poveikis rezultatų validumui būtų kuo mažesnis.
- 2.3.18. Informacija apie visų testo ar testavimo procedūros modifikacijų pobūdį būtų suteikiama tiems, kurie interpretuoja ar naudoja testo rezultatus, nes tokios informacijos nepateikimas gali iškreipti interpretavimą ar turėti įtakos šališkam sprendimui.

2.4. Gerai pasirengti testavimo sesijai

Kompetentingas testo naudotojas padarys viską, kad:

- 2.4.1. Suteiktų laiku reikiamaems subjektams aiškią informaciją apie testavimo tikslus, būdus, kuriais jie gali geriausiai pasirengti testavimo sesijai, ir procedūras, kurių reikės laikytis.
- 2.4.2. Konsultuotų kitų kalbinių grupių ar dialektų testuojamuosius, kai nuspresta, kad jiems testas tinka.
- 2.4.3. Nusiųstų testuojamiesiems aprobuotų treniravimosi pratimų, pavyzdžių ar parengiamosios medžiagos, kai tai yra įmanoma ir dera su tokiems testams rekomenduojama praktika.
- 2.4.4. Suprantamai paaiškintų testuojamiesiems jų teises ir atsakomybę⁷.

⁷ žr. B priedą.

- 2.4.5. Prieš testavimą gautų testuojamujų, jų teisėtų globėjų ar atstovų smulkiai aprašytą sutikimą.
- 2.4.6. Paaiškintų šalims, kokie yra testo atlikimo ar neatlikimo padariniai, kad jie turėtų pakankamai informacijos nuspresti, ar atliliki testą, kai testas yra neprivalomas.
- 2.4.7. Atlirkų reikiamaą praktinį pasirengimą, siekdamas užtikrinti, kad:
 - a) parengimas atitinka leidėjo vadovo nurodymus;
 - b) testavimo vieta ir sąlygos yra iš anksto gerai parengtos, o fizinė aplinka patogi, saugi, rami, apsaugota nuo trukdžių ir atitinka tikslus;
 - c) parengtos testavimo medžiagos pakanka, ji patikrinta ir įsiti-kinta, kad ankstesni testuotojai nėra palikę žymėjimų už-duočių knygelėse ar atsakymų lapuose;
 - d) darbuotojai, kurie bus įtraukti į testo administravimą, yra kompetentingi;
 - e) reikiamai pasirengta atliki neigalių žmonių testavimą⁸.
- 2.4.8. Numatytu galimas problemas ir išvengtų jų rūpestingai paruošdamas medžiagą ir instrukcijas.

2.5. Tinkamai administruoti testus

Kompetentingas testų naudotojas:

- 2.5.1. Užmegs santykius su testuojamaisiais pasisveikindamas ir instruktuodamas nuteiks juos pasitikinčiai.
- 2.5.2. Elgsis taip, kad sumažintų testuojamujų nerimą, ir vengs jį be reikalo sukelti ar sustiprinti.
- 2.5.3. Užtikrins, kad galimi išblaškantys veiksnių (pavyzdžiui, rankinių laikrodžių, mobiliųjų telefonų, pranešimų gaviklių garso signalai) būtų išjungti.

⁸ žr. C priedą.

- 2.5.4. Užtikrins, kad testuojamieji prieš testavimą gautų jiems reikalingą medžiagą.
- 2.5.5. Administruodamas testus taikys reikiamą profesinę priežiūrą.
- 2.5.6. Jei tik įmanoma pateiks testuojamajam testo instrukcijas jo gimtaja kalba, net jei testas yra skirtas įvertinti žinias ar įgūdžius ne gimtaja kalba.
- 2.5.7. Tvirtai laikysis nurodymų ir instrukcijų, pateiktų testo vadove, bet tuo pačiu testą tinkamai pritaikys neigaliems asmenims.
- 2.5.8. Instrukcijas skaitys aiškiai ir ramiai.
- 2.5.9. Suteiks pakankamai laiko atliliki pavyzdžius.
- 2.5.10. Stebės ir fiksuos testo procedūros nuokrypius.
- 2.5.11. Tiksliai kontroliuos ir fiksuos atsakymų laiką, kai to reikia.
- 2.5.12. Užtikrins, kad kiekvieno testavimo pabaigoje būtų suskaičiuojama visa testo medžiaga.
- 2.5.13. Administruos testus tokiais būdais, kurie leistų užtikrinti adekvacią ir tinkamą profesinę priežiūrą, taip pat testuojamojo tatybės patvirtinimą.
- 2.5.14. Užtikrins, kad asistuojantys testuotojui asmenys yra reikiamai parengti.
- 2.5.15. Užtikrins, kad testavimo metu testuojamieji nebus palikti be priežiūros ir jiems nebus trukdoma.
- 2.5.16. Suteiks tinkamą pagalbą testuojamiams, kurie parodo dideli distresą ar nerimą.

2.6. Rūpestingai skaičiuoti ir analizuoti testo rezultatus

Kompetentingas testų naudotojas:

- 2.6.1. Atidžiai laikysis standartinių rezultatų skaičiavimo procedūrų.
- 2.6.2. Atliks tinkamą pirminį duomenų perskaičiavimą pagal kitas relevantines skales.
- 2.6.3. Pasirinks relevantines skales atsižvelgdamas į numatomą testo rezultatų panaudojimą.

- 2.6.4. Patikrins skalių konvertavimo įverčių ir kitų užrašymo procedūrų tikslumą.
- 2.6.5. Užtikrins, kad nevalidžios išvados nebūtų daromos remiantis normomis, kurios nėra tinkamos testuojaumiems žmonėms ar yra pasenusios.
- 2.6.6. Apskaičiuos, kur tinka, sudėtinis įverčius, naudodamas standartines formules ir lygtis.
- 2.6.7. Taikys testo rezultatų tikrinimo procedūras, skirtas atpažinti neįtikėtinus ar nepagristus rezultatus.
- 2.6.8. Psichologinėse išvadose aiškiai ir tiksliai nurodys skales ir pateiks aiškią naudotą normą, skalių ir formulų identifikaciją.

2.7. Tinkamai interpretuoti rezultatus

Kompetentingas testų naudotojas:

- 2.7.1. Turės gerą profesinį supratimą apie testo teorinį ar konceptualų pagrindimą, techninę dokumentaciją ir testo vadovą, apie testo naudojimą ir įverčių interpretavimą.
- 2.7.2. Gerai supras naudojamas skales, normą ar lyginamujų grupių charakteristikas ir įverčių ribotumą.
- 2.7.3. Imsis priemonių kiek įmanoma sumažinti testo interpretatoriaus šališkumą dėl testuojamujų priklausymo kultūrinėms grupėms.
- 2.7.4. Naudos atitinkamas normas ar lyginamasių grupes, kai tik bus įmanoma.
- 2.7.5. Interpretuos rezultatus atsižvelgdamas į turimą informaciją apie testuotą asmenį (amžių, lytį, išsilavinimą, kultūrą ir kitus veiksnius), kartu atkreipdamas dėmesį į techninius testo ribojimus, įvertinimo kontekstą ir į poreikius tu, kurie teisėtai suinteresuoti testavimo rezultatais.
- 2.7.6. Vengs perdėtai apibendrinti ir pagal vieno testo rezultatus nedarys išvadų apie tuos bruožus ar žmogaus savybes, kurie tuo testu nevertinami.

- 2.7.7. Ivertins kiekvienos skalės patikimumą, matavimo paklaidą ir kitus dalykus, kurie interpretuojant gali dirbtinai iškreipti rezultatus.
- 2.7.8. Atsižvelgs į prieinamus įrodymus apie matuojamą konstrukto validumą, nustatyta tiriant demografines grupes, relevantines dabartiniams testuojamiesiems (pavyzdžiui, kultūros, amžiaus, socialinės klasės, lyties).
- 2.7.9. Naudos užduoties įvykdymo–neižvykdymo (išlaikė–neišlaikė) balus testų interpretacijai tik tada, kai turės tokių įverčių validumo įrodymą.
- 2.7.10. Žinos negatyvius socialinius stereotipus, kurie gali būti taikomi testuojamos grupės nariams (pavyzdžiui, kultūrinė grupė, amžius, socialinė klasė ir lytis), ir vengs interpretuoti testus būdu, kuris įtvirtintų tokį stereotipizavimą.
- 2.7.11. Atsižvelgs į kiekvieną individualų ar grupės standartinių testo atlikimo procedūrų nuokrypi.
- 2.7.12. Atsižvelgs į kiekvieną prieinamą ankstesnės testo naudojimo patirties įrodymą, jei yra duomenų, kad tai gali turėti įtakos atlikti testą.

2.8. Aiškiai ir tiksliai pateikti testo rezultatus tiems, kurie gali juos gauti

Kompetentingas testų naudotojas:

- 2.8.1. Tiksliai nustatys šalis, kurios pagal įstatymą gali gauti testo rezultatus.
- 2.8.2. Informuotų testuojamujų ar jų teisėtų atstovų leidimu parengs rašytines ar žodines išvadas relevantinėms suinteresuotoms šalims.
- 2.8.3. Užtikrins, kad techninis ir kalbinis kiekvienos išvados lygis atitinkų išvados gavėjų supratimo lygi.

- 2.8.4. Supras, kad testo duomenys yra gauti tik iš vieno informacijos šaltinio, todėl jie visada nagrinėtini siejant su kita informacija.
- 2.8.5. Išsiaiškins, kaip reikia vertinti testo rezultatų svarbą atsižvelgiant į kitą informaciją apie įvertintus žmones.
- 2.8.6. Naudos tokią išvados formą ir struktūrą, kuri atitinka įvertinimo kontekstą.
- 2.8.7. Kai tinkama, suteiks sprendimų priėmėjams informacijos, kaip priimant sprendimus pasinaudoti testavimo rezultatais.
- 2.8.8. Paaiškins ir remis testų rezultatų naudojimą klasifikuoti žmones pagal kategorijas (pavyzdžiui, diagnostiniai tikslais ar darbo atrankai).
- 2.8.9. Rašytinėje išvadoje pateiks aiškią santrauką ir, kai svarbu, konkrečias rekomendacijas.
- 2.8.10. Suteiks testuojamiesiems konstruktyvų ir palaikantį žodinį grįžtamajį ryšį.

2.9. Peržiūrėti testo ir jo naudojimo tinkamumą

Kompetentingas testo naudotojas:

- 2.9.1. Kontroliuos ir periodiškai apžvelgs testuojamųjų populiacijų ir naudojamų matavimo kriterijų pasikeitimus.
- 2.9.2. Tiksliams testus, ieškodamas neigiamos įtakos įrodymo.
- 2.9.3. Supras, kad reikia pakartotinai įvertinti naudojamą testą, jei padaryti jo formos, turinio ar administravimo pakeitimai.
- 2.9.4. Žinos, kad reikia pakartotinai pagrįsti testo validumą, jei pasikeitė tikslas.
- 2.9.5. Kur galima, sieks validizuoti testus, kad būtų galima naujai juos pritaikyti, ar dalyvaus atliekant formalius validumo tyrimus.
- 2.9.6. Padės atnaujinti informaciją apie testo normas, patikimumą ir validumą pateikdamas reikiamus testo duomenis testo autoriams, leidėjams ar tyrėjams.

LITERATŪRA

- American Educational Research Association, American Psychological Association, & National Council on Measurement in Education (1985). *Standards for Educational and Psychological Testing*. Washington DC: American Psychological Association.
- Bartram, D. (1995). The Development of Standards for the Use of Psychological Tests in Occupational Settings: The Competence Approach. *The Psychologist*, May, 219–223.
- Bartram, D. (1996). Test Qualifications and Test Use in the UK: The Competence Approach. *European Journal of Psychological Assessment*, 12, 62–71.
- Canadian Psychological Association (1987). *Guidelines for Educational and Psychological Testing*. Ottawa: Canadian Psychological Association.
- Eyde, L. D., Moreland, K. L. & Robertson, G. J. (1988). *Test User Qualifications: A Data-based Approach to Promoting Good Test Use*. Report for the Test User Qualifications Working Group. Washington DC: American Psychological Association.
- Eyde, L. D., Robertson, G. J., Krug, S. E. et al (1993). *Responsible Test Use: Case Studies For Assessing Human Behaviour*. Washington DC: American Psychological Association.
- Fremer, J., Diamond, E. E. & Camara, W. J. (1989). Developing a Code of Fair Testing Practices in Education. *American Psychologist*, 44, 1062–1067.
- Hambleton, R. (1994). Guidelines for adapting educational and psychological tests: A progress report. *European Journal of Psychological Assessment*, 10, 229–244.
- Joint Committee on Testing Practices (1988). *Code of Fair Testing Practices in Education*. Washington DC: Joint Committee on Testing Practices.
- Kendall, I., Jenkinson, J., De Lemos, M. & Clancy, D. (1997). *Supplement to Guidelines for the use of Psychological Tests*. Australian Psychological Society.
- Moreland, K. L., Eyde, L. D., Robertson, G. J., Primoff, E. S. & Most, R. B. (1995). Assessment of Test User Qualifications: A Research-Based Measurement Procedure. *American Psychologist*, 50, 14–23.

- Schafer, W. D. (1992). *Responsibilities of Users of Standardized Tests: RUST Statement Revised*. Alexandria, VA: American Association for Counseling and Development.
- Van de Vijver, F. & Hambleton, R. (1996). Translating tests: some practical guidelines. *European Psychologist*, 1, 89–99.

A priedas. Testavimo politikos metmenų gairės

Teikiamos gairės skirtos patenkinti organizacijų poreikį svarstyti savo politiką sisteminio testavimo atžvilgiu ir užtikrinti, kad kiekvienas, įtrauktas į ši testavimą, aiškiai suprastų šią politiką. Apibrėžtos testavimo politikos poreikis neapsiriboja didelėmis organizacijomis. Tiek mažos ir vidutinės organizacijos, naudojančios testavimą, tiek ir didelės testavimo politikai turi skirti tiek pat dėmesio, kiek skiria sveikatai, saugumui, lygioms galimybėms, negalioms ir kitoms sritims, susijusioms su tinkama vadybos praktika, geru elgesiu su darbuotojais ir rūpinimusi jais.

Kadangi tolesnius svarstymus ar reikalavimus gali tekti pritaikyti paskiriems testų naudotojams, dirbantiems savarankiškai profesionalams – praktikams, svarbu, kad ir jie aiškiai suprastų savo taikomą testavimo politiką bei galėtų ją perteikti kitiems.

Testavimo politika kuriamą siekiant:

- užtikrinti asmeninių ir organizacijos tikslų atitiktį;
- užtikrinti, kad būtų išvengta galimo piktnaudžiavimo;
- parodyti atsidavimą tinkamai praktikai;
- užtikrinti, kad testas būtų naudojamas tik tuo tikslu, kuriam jis skirtas;
- garantuoti, kad testai nebūtų naudojami šališkai;
- laiduoti, kad įvertinimai būtų grindžiami išsamia ir relevantine informacija;
- užtikrinti, kad testus naudos tik kvalifikuoti darbuotojai.

Testavimo politika turės apimti daugumą, jei ne visus, toliau išvardytus dalykus:

- teisingą testo naudojimą;
- medžiagos ir duomenų saugumą;

- nustatymą, kas gali administruoti testus, skaičiuoti ir vertinti rezul-tatus;
- kvalifikacinius reikalavimus testuotojams;
- testuotojų mokymą;
- testuojamųjų rengimą;
- priėjimą prie medžiagos ir jos apsaugą;
- testo rezultatų prieinamumą ir testo duomenų konfidentialumą;
- testuojamųjų informavimą apie rezultatus;
- testuojamųjų atsakomybę prieš testo atlikimą, atliekant testą ir jį atlikus;
- kiekvieno individualaus testo naudotojo atsakomybę ir atsiskaito-mumą.

Kiekvieną testavimo politikos aspektą dėl testavimo pažangos ar praktikos pokyčių reikia nuolat peržiūrėti ir atnaujinti.

Su testavimu susijusios šalys turi būti informuojamos apie testavimo politiką.

Atsakomybė už testavimo politiką organizacijoje turi būti patikėta kvali-fikuotam testuotojui, turinčiam įgaliojimus užtikrinti testavimo politikos įgyvendinimą ir griežtą jos laikymąsi.

B priedas. Šalių, dalyvaujančių atliekant testavimą, sutarčių sudarymo gairės

Testuotojo ir testuojamojo sutartys turi atitikti tinkamos testavimo praktikos reikalavimus, galiojančius įstatymus ir testavimo politiką. Toliau pateikiamas įvairių klausimų, įtrauktinų į sutartis, pavyzdys. Sutarties detalės gali būti įvairios ir priklauso nuo vertinimo konteksto (pavyzdžiui, darbo, pedagoginio, klinikinio, teisminio) bei vietinių ar nacionalinių reikalavimų ir įstatymų.

Dažnai testuotojo, testuojamojo ir kitos šalies sutartys yra numanomos ir neišsakomos (bent jau iš dalies). Išsiaiškinus visų testavimo dalyvių lūkesčius, vaidmenis ir atsakomybę galima išvengti nesusipratimų, žalos ir bylinėjimosi.

Testo naudotojas būtinai stengsis:

1. Informuoti testo atlikėjus apie jų testavimo duomenų tolesnį panaujodimą ir apie jų teisę prieiti prie jų⁹;
2. Iš anksto įspėti apie galimus finansinius mokėjimus, susijusius su testavimu, kas bus atsakingas už mokėjimą ir kada mokėti;
3. Elgtis su testuojamaisiais mandagiai, pagarbiai ir nešališkai, nesvarbu, kokios rasės, lyties, amžiaus, negalios ir pan. jie būtų;
4. Naudoti patvirtintos kokybės, pritaikytus testuojamiesiems ir atitinkančius vertinimo tikslą testus;
5. Testuojamuosius prieš testavimą informuoti apie vertinimo tikslą, testo pobūdį ir kam bus pateikti testo rezultatai ir kur planuojama juos panaudoti.
6. Iš anksto pranešti, kada bus testuojama ir pateikti testo rezultatai, ar

⁹ Šiuo klausimu šalių įstatymai yra skirtingi. Pavyzdžiui, dabartinis Jungtinės Karalystės Duomenų apsaugos aktas suteikia kitokią teisę prieiti prie duomenų, laikomų kompiuteriye, nei prie duomenų, užrašytų popieriuje.

- testuojamieji ir kiti asmenys galės išsugti testo kopijas, užpildytus atsakymų lapus ir rezultatus¹⁰;
7. Turėti patyrusį asmenį administruoti testą ir kvalifikuotą asmenį interpretuoti testo rezultatus;
 8. Užtikrinti, kad testuojamasis žino, ar testas yra neprivalomas, ir kokių bus padarinių jų atlikus ir jo neatlikus, jei testas neprivalomas.
 9. Įsitikinti, kad testuojamieji supranta aplinkybes, jei tokiai yra, kada jie gali iš naujo atliliki testą, paprašyti perskaičiuoti, išvertinti iš naujo ar panaikinti testo rezultatus;
 10. Užtikrinti, kad testuojamieji žino, kad testavimo rezultatai bus jiems paaiškinti atlikus testą kiek įmanoma greičiau ir suprantamais terminais;
 11. Įsitikinti, kad testuojamieji supranta, jog jų testo rezultatai konfidentialūs pagal įstatymo ir tinkamos testų naudojimo praktikos numatytas galimybes.
 12. Informuoti testuojamuosius, kas galės sužinoti jų testų rezultatus ir tas sąlygas, kuriomis jų rezultatai bus pateikiami;
 13. Informuoti testuojamuosius, kokios procedūros atliekamos pateikiant skundą ir iškeliant problemas.

Testų naudotojas informuos testuojamuosius, kad tikimasi, jog jie:

14. Testavimo metu elgsis mandagiai ir pagarbiai;
15. Jei neaišku, kodėl testavimas reikalingas, kaip bus testuojama, ką jie turės atliliki, kam bus panaudojami testo rezultatai, apie tai klaus prieš testavimą;
16. Informuos atsakingą asmenį apie kiekvieną aplinkybę, kuri, jų manymu, gali iškreipti testo rezultatus, ar apie tai, iš ką jie norėtų, kad būtų atsižvelgta;

¹⁰ Nors ir nėra įprasta testus ir atsakymų lapus perduoti kitiems, šalių praktika, nustatanti, ką leidžiama turėti testuojamiesiems ar kitiems, skiriasi. Dar įvairesni testuojamųjų lūkesčiai dėl informacijos, kuri jiems bus suteikta. Svarbu, kad sutartyse būtų aiškiai įvardyta, ko jiems *nebus* suteikta ir kas bus suteikta.

17. Vadovausis testuotojo pateiktomis instrukcijomis;
18. Pasirinkę neatlikti testo, supras tokio pasirinkimo padarinius, ir bus pasirengę tai pripažinti;
19. Užtikrins, kad bus sumokėta iki sutartos datos, jei testavimo paslaugos mokamos.

C priedas. Nagrinėtini klausimai, kai rengiamasi testuoti neigalius ar turinčius sutrikimų žmones

Reikia tam tikro atidumo ir kompetencijos, kai testavimo procedūra turi būti priderinta prie neigalių žmonių poreikių. Kaip visada, turi būti atsižvelgta į nacionalinius įstatymus ir praktiką¹¹ bei išsaugota asmens teisė į privatumą. Ieškant informacijos apie negalios tipus ar lygius, klausimai turi apimti tik informaciją apie kiekvieno asmens galėjimą atliglioti veiksmus, kurių reikia atliekant testą. Ypatingo atidumo reikia taikant testavimo procedūrą įdarbinimo tikslais¹².

Nėra vienos taisyklės, kurią būtų galima taikyti ir taip užtikrinti testo administravimo tinkamumą visų negalumo tipų žmonėms. Reikia profesionalaus sprendimo, pasirenkant, kas geriau – naudoti kokias nors alternatyvias įvertinimo formas, modifikuoti testą ar tik jo taikymo procedūrą. Vargu ar įmanoma sudaryti modifikuoto testo normas, atrenkant pakankamas žmonių, turinčių ekvivalentę negalią, imtis ir taip užtikrinti modifikuoto testo palyginimą su standartizuota versija. Vis dėlto, jei yra tokų duomenų, pavyzdžiui, apie laiko apribojimo pakeitimų poveikį, Brailio rašto ar garso įrašo versijų naudojimo poveikį, testuotojas, darydamas reikiamus testo pakeitimus, gali jais remtis. Nors tiksliai modifikuotos versijos standartizacija gali būti neįmanoma, turi būti atlirkas žvalgomasis mažų grupių testavimas, jei tik jis praktiškai įmanomas.

¹¹ Pavyzdžiui, Jungtinėse Amerikos Valstijose reikia kreipti dėmesį į Neigalių amerikiečių akto (1990) nuostatas. Jungtinėje Karalystėje – į Negalios diskriminacijos aktą (1995), Įdarbinimo praktikos kodeksą, kuriaame teigiamo, kad „darbuotojai turi peržiūrėti testus ar būdus, kuriais skaičiuojami šiai testui gauti rezultatai, atsižvelgdami į pretendentų neįgalumo pobūdį“.

¹² Detalesnių konsultacijų apie šio klausimo sampratą Jungtinėse Amerikos Valstijose ieškokite Eyde, Nestor, Heaton, Nelson (1994).

Atsižvelgiant į informacijos, kaip neįgalūs žmonės atlieka testus (modifikuotus ar ne), trūkumą, tinkamiau naudoti kokybinius testų rezultatus. Jie gali padėti susidaryti vaizdą apie tokias vertinamas savybes (gebėjimus, motyvaciją, asmenybę ir t. t.), kurios papildo ir paremia kitais metodais gautą informaciją.

Atlikdamas individualų įvertinimą vertintojas gali derinti įvertinimo procedūras prie vertinamų asmenų galimybių. Atliekant grupės testavimą (pavyzdžiui, įdarbinimo atranka) iškyla tam tikrų klausimų. Pirmiausiai gali kilti sunkumų dėl skirtinų adminitravimo procedūrų, taikomų paskiriems asmenims grupės testavimo aplinkoje. Be to, grupės nariai gali suprasti skirtumus kaip teisingumo pažeidimą. Pavyzdžiui, jei atlikti testą neįgaliems asmenims suteikiama daugiau laiko, jie gali manyti, kad yra traktuojami „skirtingai“, o asmenys, neturintys negalių, – kad papildomas laikas kitiems suteikia neteisingą pranašumą.

Informacijos apie specialius poreikius galima gauti ir iš neigaliųjų organizacijų, ir iš pačių testuojamujų. Yra naudinga tiesiogiai (jei leidžia įstatymas), ne gąsdinant, bet palaikant paklausti testuojamujų, ar yra kokių nors dalykų, į kuriuos reikėtų atsižvelgti juos testuojant¹³. Daugeliu atvejų ši konsultacija leis atlikti reikiamus testavimo aplinkos, o ne pačio testo pakeitimus.

Toliau pateikiamos bendrosios taisyklės, kuriomis vadovaujamasi svarstant ir nusprendžiant, ar modifikuoti testą ir kaip. Iš esmės yra trys galimybės. Pirma, negalia gali nelemti testo duomenų pokyčių, antra, ji gali lemti konstrukto relevantinius pakitimus ir, trečia, ji gali lemti irrelevantinius konstrukto pakitimus. Pirmu atveju nereikia jokių testo modifikacijų. Paskutiniu atveju modifikacijos turi būti skirtos panaikinti irrelevantinį pakitimą šaltinių (naudojant tinkamą testo sąlygų modifikaciją

¹³ Jungtinės Karalystės Negalios traktavimo aktas (1995) taip pat įpareigoja asmenį geriau įsisąmoninti savo poreikius.

ar testo pakeitimą tinkamesniu). Antru atveju (esant konstrukto relevantiniams pakitimams), testo modifikacija vis dėlto turės įtakos testo duomenų relevantiškumui.

1. Ar negalia gali turėti įtakos atlikti testą? Daugelis negalių neturi įtakos atlikti testą. Tais atvejais būtų netinkama daryti kokių nors pakeitimų.
2. Jei negalia gali turėti įtakos atliekamo testo rezultatams, reikia nuspręsti, ar ši įtaka svarbi matuojamam konstruktui. Pavyzdžiui, žmogus, kurio ranka pažeista artrito, gali patirti sunkumų, kai reikia greitai rašyti. Jei gebėjimas greitai manipuliuoti rankomis yra dalis matuojamų konstrukto, tada testas neturi būti pakeistas. Bet jei tikslas yra išvertinti regimojo pastabumo greitį, alternatyvus atsakymo pateikimo būdas bus visai tinkamas.
3. Kai konkreti negalia yra neesminė matuojamam konstruktui, bet gali turėti įtakos atlikti testą, reikia apsvarstyti procedūros modifikavimo galimybę.
4. Testuotojai turi visada konsultuotis su testo vadovu ir leidėju, kokių yra galimybių modifikuoti testą ar naudoti alternatyvius formatus ir procedūras.
5. Testuotojai taip pat turi konsultuotis su neigaliųjų organizacijomis ir išsiaiškinti, kokie galimi specifinių negalių padariniai, jie turi naudotis relevantine literatūra ar dokumentais ir sužinoti, kokie adaptacijos ar akomodacijos būdai gali būti jiems naudingi.
6. Kiekviena testo ar testo administravimo procedūros modifikacija turi būti rūpestingai dokumentuota kartu pateikiant ir jos pagrindimą.